

образования» / А. В. Рогова; Российский государственный педагогический университет имени А. И. Герцена. – Санкт-Петербург, 2004. – 41 с.

8. Малышевский А. Ф. Мир человека : пособие для учителя / А. Ф. Малышевский. – М. : Интерпракс, 1995. – 192 с.

9. Субетто А. И. Творчество, жизнь, здоровье и гармония: (этюды креативной онтологии) / А. И. Субетто. – М. : Логос, 1992. – 202 с.

10. Бондаревская Е. В. Педагогика: личность в гуманистических теориях и системах воспитания / Е. В. Бондаревская, С. В. Кульневич. – Ростов-на-Дону : ТЦ «Учитель», 1999. – 560 с.

Л. Ю. Султанова

ОБРАЗОВАНИЕ КАК СОЦИОКУЛЬТУРНЫЙ ФЕНОМЕН

В статье акцентируется внимание на феноменальности культуры. Образование рассматривается как один из феноменов культуры. Определяются три направления анализа взаимодействия культуры и образования, наблюдаемые в научных исследованиях. Определяется взаимозависимость культуры и образования. Анализируется современное понимание образования. Обосновывается видение человека как посредника между культурой и образованием, а также употребление понятия «человек культуры».

Ключевые слова: культурный феномен, образование, культура, «человек культуры».

L. Sultanova

EDUCATION AS A SOCIAL AND CULTURAL PHENOMENON

In the article the attention is concentrated on the culture as a complex polysyllabic phenomenon. Education is regarded as one of the culture phenomenon. Three trends in analysis of interaction culture and education are defined that are revealed in scientific researches. The interdependence of culture and education is determined. The analysis of modern education understanding has been done. Person's interpretation as a middleman between culture and education and the use of «person of culture» conception is motivated.

Key words: a cultural phenomenon, education, culture, «person of culture».

УДК 378; 37.013; 37.032

С. В. Копилова

ТЕХНОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПІДГОТОВКИ МАГІСТРІВ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ В УМОВАХ АДАПТИВНОЇ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ СИСТЕМИ

У статті розглянуто технологічний аспект вирішення проблеми підвищення ефективності підготовки магістрів соціальної роботи в умовах адаптивної соціально-педагогічної системи. Увагу зосереджено на технології організації орієнтувальної діяльності магістрів соціальної роботи, яка є складовою цілісної технологічної моделі взаємодії студентів і викладачів, диференційованої відповідно до етапу професійної підготовки. Ця технологія є органічно пов'язаною з технологією управління навчальною діяльністю студентів та технологією створення ситуацій організованого групового спілкування.

Ключові слова: адаптивна соціально-педагогічна система, професійна підготовка магістрів соціальної роботи, технологія організації орієнтувальної діяльності, технологія упорядкованої взаємодії суб'єктів професійної підготовки, технологія активізації через згоду, освітній навігатор.

Постановка проблеми. Необхідність розв'язання гострих соціальних проблем зумовлює потребу в підвищенні ефективності професійної підготовки фахівців соціальної роботи. Запровадження багаторівневої системи освіти в Україні спонукає до осмислення специфіки підготовки магістрів соціальної роботи. Одним із шляхів підвищення ефективності педагогічного процесу є реалізація технологічного підходу. Система взаємодії студента та викладача суттєво змінюється при переході з етапу на етап, що зумовлює необхідність вираження цілісної технології через єдність технології організації орієнтувальної діяльності магістрів соціальної роботи, технології управління навчальною діяльністю студентів при вивченні професійно орієнтованих дисциплін, технології створення ситуацій організованого групового спілкування. У скороченому варіанті мова йде про технологічні моделі організації, управління, спілкування.

Аналіз останніх досліджень розв'язання проблеми. Розробка педагогічних технологій професійної освіти здійснювалася у межах досліджень С. Батишева, В. Беспалько, О. Беляєва, В. Збаровського, С. Кашлева, Н. Моревої, Т. Шамової, І. Якиманської. Увага дослідників інших рівнів освіти зосереджувалася на педагогічних технологіях активізації та інтенсифікації діяльності тих, хто навчається: технології проблемного навчання (В. Кудрявцев), інтенсифікації навчання на основі знакових і схемних моделей навчального матеріалу (В. Шаталов); технологіях управління та організації навчального процесу: перспективно-випереджувального навчання з використанням опорних схем при коментованому управлінні (С. Лисенкова), рівневої диференціації (В. Фірсон), індивідуалізації навчання (І. Унт, А. Границька, В. Шадриков), застосування системи евристичних прийомів розв'язання задач (І. Ільєсов), інноваційних технологій на основі педагогічної рефлексії та формування метакогнітивних умінь (Ю. Кулюткін, І. Муштавінська). Педагогічна наука продуктивно розвивається, тому набуває значення подальший пошук та обґрунтування педагогічних технологій на основі особистісної орієнтації педагогічного процесу.

Мета статті: обґрунтувати технологію організації орієнтувальної діяльності магістрів соціальної роботи в умовах адаптивної соціально-педагогічної системи.

Виклад основного матеріалу. З урахуванням концептуальних і методологічних положень адаптивна соціально-педагогічна система професійної підготовки є багатовимірною, де в якості специфічної реальності виділяються підсистеми організації, управління, спілкування [3]. Технологія підготовки магістрів соціальної роботи в адаптивній системі передбачає єдність: технології організації (об'єктом в соціально-педагогічній системі організації є студент); технології управління (об'єктом в соціально-педагогічній системі управління є діяльність студента); технології спілкування (об'єктом в соціально-педагогічній системі спілкування є соціальна взаємодія у процесі спільної продуктивної діяльності).

Технологічний аспект розгляду системи професійної підготовки зумовлює необхідність виділення відповідних етапів. Теоретичною основою розуміння педагогічного процесу є феномен діяльності, тому для виділення етапів педагогічного процесу доцільно звернутися до її структури. Згідно з теорією П. Гальперіна у структурі діяльності виділяють такі компоненти: орієнтувальний – виявляє суттєві характеристики дій для досягнення цілі, що визначає успішність діяльності; виконавчий і контрольно-корекційний – утворює по ходу виконання діяльності зворотний зв'язок [2]. З урахуванням структури діяльності й досліджень науковців (Т. Дмитренко, М. Каган, Т. Колбіна) виокремлюємо такі етапи педагогічного процесу: орієнтувальний, пізнавально-перетворювальний, контрольно-рефлексивний. Вони є основою для структурування процесу взаємодії викладача і студента. Подальший розгляд проблеми технологічного забезпечення професійної підготовки магістрів соціальної роботи зосередимо на орієнтувальному етапі, якому відповідає підсистема організації.

Нова ситуація, пов'язана з черговим вступом бакалавра до вищого навчального закладу, викликає неузгодженість з моделлю минулого досвіду й охоплює механізми діяльності з орієнтування в ситуації на основі її психічного відбиття. Відповідно до теорії поетапного формування розумових дій (П. Гальперін), для оволодіння будь-якою дією людині необхідно насамперед засвоїти систему орієнтирів, користуючись якою можна її виконати. Згідно з когнітивною методологією діяльність людини значною мірою визначається правильною інтерпретацією ситуації. Застосовуючи викладені положення стосовно організації професійної підготовки магістрів соціальної роботи передумовою ефективного оволодіння магістром діяльністю є створення орієнтувальної основи дій майбутньої навчальної діяльності, що утворює мету орієнтувального етапу професійної підготовки. Ця мета досягається через *технологію організації орієнтувальної діяльності студентів*, адже підсистема організації є умовою реалізації цього виду активності студентів.

Організація часто розглядається як функція управління, проте її специфіка та роль у соціальних системах зумовлює можливість відносно незалежного розгляду. Як зазначає Т. Дмитренко, управління і організація є взаємооберненими процесами, тому немає однозначного вирішення питання, що з них первинне. Єдність організації й управління зумовлена єдністю функції і структури: функція формує структуру, остання активно впливає на функцію [3]. Диференціація управління і організації дозволяє більш глибоко зрозуміти організацію для вивчення управління, одночасно зберігаючи об'єктивно існуючий зв'язок та взаємовплив організації та управління у рамках єдиного процесу цілеспрямованої діяльності. Діяльність кібернетичної системи опосередкована доцільною впорядкованістю, особливою організацією. Доцільна впорядкованість структури та

зовнішньої форми – передумова, що дозволяє в ході управління досягти певних цілей шляхом корекції, використання принципу зворотного зв'язку.

У філософському енциклопедичному словнику організація розглядається у різних значеннях: 1) як внутрішня впорядкованість, узгодженість взаємодії більш або менш диференційованих та автономних частин цілого, зумовлена його *будовою*; 2) як сукупність процесів або дій, що ведуть до утворення й удосконалення взаємозв'язків між частинами цілого; 3) як об'єднання людей, що разом реалізують деяку програму або мету та діють на основі певних правил і процедур [7]. Отже, організація має структурний компонент, який визначається будовою цілей, змісту та характеру діяльності викладачів та студентів, та функціональний компонент, який забезпечує узгодження зовнішньої та внутрішньої структур. Організацію розглядаємо як вплив на особистість, що забезпечує впорядковану й узгоджену взаємодію студентів і викладачів у досягненні цілей професійної підготовки. Тим самим досягаємо реалізації провідної на даному етапі функції гармонізації за рахунок упорядкування та регулювання дій викладачів та студентів.

Якщо організацію розглядати з позицій системного підходу, її метою є забезпечення упорядкованої, узгодженої взаємодії окремих індивідів і соціальних груп щодо спільної реалізації програми або мети дій; предметом організації є індивід (соціальна група); засобом – правила та процедури. Організація виконує функцію гармонізації через забезпечення орієнтації, регуляцію й мотивацію учасників спільної діяльності. Системи організації й управління є відносно незалежними об'єктами, але водночас утворюють нерозривну єдність. Основний зміст організації передбачає діяльність у двох основних напрямках: 1) упорядкування спільної продуктивної діяльності студентів і викладачів з приводу оволодіння змістом професійної підготовки у просторі та часі; 2) забезпечення узгодженої взаємодії учасників педагогічного процесу. Подальший аналіз здійснюємо стосовно кожного з них окремо.

Упорядкування передбачає розташування елементів у певній послідовності (у часі) або у просторі для подальшої діяльності. Основний зміст упорядкування діяльності – регламентація станів елементів усередині системи та оточуючого середовища, яка здійснюється за різними ознаками: часу, простору, обов'язків, що дозволяє визначити алгоритми прийняття рішень та здійснення дій, норми витрат часу, черговість виконання завдань, сфери прийняття рішень, спосіб вимірювання дій тощо. Залучення учасників педагогічного процесу в колективні відношення супроводжується значною різноманітністю в потребах, інтересах, можливостях, зумовленою індивідуальними різницями. Другий аспект організації – забезпечення досягнення згоди між учасниками педагогічного процесу, що дозволяє через вплив на мотивацію досягти активізації навчальної діяльності. Практично згода розуміється як однакові з кимось думки й почуття, наміри та переконання, як духовний, психологічний стан тих, хто не тільки погоджується на спільну справу, але й бере у її здійсненні практичну участь. Згода визначається як специфічна форма взаємодії предметів і процесів, що відбиває стихійне й свідоме поєднання протилежностей, їх співвіднесеність один з одним, досягнення гармонії, симетрії та пропорційності частин цілого у певних відношеннях [4].

Оскільки мова йде про досягнення гармонії, то виникає необхідність перегляду суб'єкт-об'єктного принципу педагогічних відношень, оскільки у ньому явно простежується домінування викладача. Досягнення згоди можливе тільки на основі довіри й рівноцінності обох сторін, які погоджуються на взаємодію задля досягнення певної мети. Причому згода не виникає сама по собі: це результат певного процесу знаходження смислів співпраці й взаємодії на основі діалогу. Відношення викладача й студента слід характеризувати як суб'єкт-об'єкт-суб'єктні.

Мета організації – на основі створення умов для адаптації до нової навчальної ситуації, через набуття досвіду організації сприяти перетворенню студентів з об'єктів на суб'єктів навчальної діяльності. Щоб досягти цієї мети та з урахуванням сутності організації, виникає необхідність: в одержанні недостатньої інформації, яка складає орієнтувальну основу дій; в упорядкуванні відношень між учасниками педагогічного процесу на основі регламентації; у досягненні згоди на основі забезпечення поступового переходу студентів в позицію суб'єкта діяльності, а саме – суб'єкта самоорганізації. Умовою узгодженої взаємодії також є розуміння студентом смислу прогнозованої навчальної діяльності, що забезпечується через спілкування, яке на даному етапі, виконує специфічну функцію – адаптаційну.

Технологічний компонент педагогічного процесу вимагає уточнення етапів, методів і засобів організації взаємодії студентів і викладачів. Стосовно розгортання процесу в часі логічною є така послідовність: орієнтація як інформаційний процес, упорядкування як структурний процес,

досягнення узгодженої взаємодії як функціональний процес. Під *технологією організації орієнтувальної діяльності* студентів у процесі професійної підготовки будемо розуміти сукупність засобів і методів відтворення теоретично обґрунтованих процесів орієнтації, упорядкування та досягнення узгодженої взаємодії між педагогом і тими, хто навчається, у процесі досягнення цілей професійної підготовки.

Для уточнення групи організаційно-педагогічних методів виникає необхідність актуалізації знань суміжних наук. Так, до методів цілеспрямованого впливу на окремих працівників відносять: а) прямий (наказ, завдання); через мотиви та потреби (стимулювання); через систему цінностей (виховання, освіта тощо); г) через навколишнє середовище (зміна умов праці, статусу в організації). Словесні впливи педагога на тих, хто навчається, можна поділити на три види: організовуючі (інструктування, настанова, порада, попередження помилок у роботі), оцінювальні (похвала, критичне повчання, засудження), дисциплінуючі (зауваження-ствердження, зауваження-питання, підвищення інтонації), прямі дисциплінуючі впливи (наказ, команда).

З урахуванням логіки процесу та розглянутих підходів виділяємо такі *методи організації*:

- інформаційно-структурні: встановлення завдань, прав та відповідальності учасників педагогічного процесу через правила й приписи: регламентування (розробка та прийняття стандартів професійної підготовки, наказ, завдання), моделювання (складання індивідуального плану студента, розробка навчального плану й робочих планів), інструктування (постановка цілей, завдань, з'ясування прав та обов'язків студентів);

- функціональні (особистісно-діяльнісні), які передбачають вплив через: мотиви і потреби (методи самопізнання, методи стимулювання); цілі й систему цінностей (методи цілепокладання); навколишнє середовище (метод інформатизації середовища, метод рейтингу – зміна статусу в організації).

Форми реалізації особистістю навчальної діяльності поступово трансформуються від матеріальної (чуттєве сприйняття) до перцептивної, мовної, розумової [8]. Відповідно, етапу орієнтувальної діяльності відповідає матеріальна та перцептивна. Суб'єктивним продуктом відбиття навчальної ситуації є психічний образ у вигляді сприйняття, уявлення, уяви.

Подальший аналіз організації орієнтувальної діяльності студентів доцільно здійснювати у двох аспектах: інформаційно-структурному – передбачає сукупність процесів і дій, що ведуть до упорядкованої взаємодії; особистісно-діяльнісному – засновується на таких процесах та діях, які забезпечують узгоджену взаємодію. Слід зазначити, що впорядкування передуює досягненню згоди.

Технологія організації упорядкованої взаємодії суб'єктів професійної підготовки магістрів соціальної роботи.

Смисл регулювання полягає у зменшенні різноманітності об'єкта управління за рахунок інформації, для чого використовуються семіотичні засоби. Функцію регулювання при здійсненні організації виконує доцільно впорядкована й дозована інформація у формі моделей, планів, програм, норм і зразків, правил і процедур. Інформація забезпечує зменшення невизначеності в результаті передачі відомостей, даних, повідомлень, і у цій якості протиставляється ентропії.

Просторово-часові орієнтації студентів визначаються наявністю в них початкових уявлень про ієрархію можливих цілей системи професійної підготовки. Забезпеченню орієнтації студента в системі навчальної діяльності сприяє визначеність системи науково обґрунтованих цілей професійної підготовки магістрів соціальної роботи. Вони мають бути диференційовані, діагностично сформульовані та узгоджені на таких рівнях: системи професійної діяльності (фіксуються в освітньо-кваліфікаційній характеристиці); системи професійної підготовки (фіксуються в освітньо-професійній програмі); навчальної діяльності (фіксуються у навчальних програмах). Їх зміст має бути доступним для студентів, що уможливорює усвідомлення професійних і навчальних перспектив. Інформаційний компонент особливо важливий для магістрів соціальної роботи, так само як і для інших нових спеціальностей, уявлення про які ще не повністю сформовані у суспільній свідомості. Більшість студентів слабо уявляє собі специфіку своєї спеціальності у зв'язку з тим, що вона є відносно новою.

Щоб краще побачити загальні риси діяльності, якою належить оволодіти, необхідно відволіктися від непотрібних у даному випадку властивостей явища, тобто перейти від дії з матеріальними предметами до дії з їх заміниками – моделями, тобто перейти на етап матеріалізованої дії. Це може бути графічна схема, образна або знакова модель. Важливим є не просто використання моделей на орієнтувальному етапі, а й залучення студентів до їх створення. Після ознайомлення з моделлю навчальної діяльності доцільно залучати студентів до розробки

індивідуальної освітньої траєкторії, яка втілюється в індивідуальному плані навчання. Це створює передумови для осмислення процедур пізнавально-перетворювального етапу, оскільки у даному випадку на основі образу специфічних особливостей професійної діяльності виникає розуміння здійснюваних навчальних дій.

Можливі два способи моделювання: а) логічне впорядкування матеріалу та представлення його в наочній формі; б) подання навчального матеріалу за допомогою мнемічних засобів у розрахунок на образні асоціації [8]. Ураховуючи багаторівневність педагогічного процесу, обидва варіанти знаходять застосування у проектуванні педагогічних дій. На рівні професійної підготовки в цілому та на рівні навчальної дисципліни більш доцільним виявляється перший спосіб. На рівні вивчення окремих тем дисципліни перевага надається другому способу, оскільки він дозволяє вирішити завдання не лише сприйняття, а й запам'ятовування, що відповідає вимогам пізнавально-перетворювального етапу.

Розробка моделі педагогічного процесу дозволяє об'єднати інформацію про різні види (функції) професійної діяльності, відтворені у відповідних курсах навчальних дисциплін, і уже тим самим створює можливості для систематизації, уможливлення дублювання, виявлення недостатнього матеріалу. Метод моделювання доповнюється іншими методами структурування змісту навчання: метод дидактичних матриць (В. Беспалько), теорія графів (А. Сохер), метод укрупнення дидактичних одиниць (П. Ерднієв), метод модульної побудови (П. Юцявичене), метод виділення структурних та системних одиниць знань. З урахуванням зовнішніх нормативних вимог до вищої освіти й необхідністю досягнення гнучкості змісту придатним є модульний спосіб організації змісту. Модульна програма – дидактична конструкція, що складається з модулів, кожен з яких має дидактичні цілі, досягнення яких забезпечується змістом навчального матеріалу, дидактичними засобами, комплексами контрольних завдань.

Адаптивна соціально-педагогічна система передбачає: 1) своєчасні внутрішні зміни суб'єктів у відповідь на зміну зовнішніх умов; 2) зміну зовнішніх умов у випадку внутрішніх змін. Перше означає, що особистість має пристосовуватися до вимог роботодавців, утілених у змісті професійної освіти, що реалізується через розробку інваріантного конструкту змісту освіти. Друге передбачає, що сама соціально-педагогічна система має бути індивідуалізована залежно від потреб, інтересів і можливостей студентів, тобто мова йде про модифікацію зовнішніх умов через створення варіантів змісту освіти. Роль педагога на орієнтувальному етапі також передбачає конструювання змісту освіти, а також комплексу способів та засобів його передачі, адаптацію до існуючих умов та ефективну реалізацію наступних процесів. Також викладач здійснює консультування стосовно вибору освітньої траєкторії студента на основі результатів діагностики, коректування початкових освітніх планів.

Існують різні засоби організації орієнтувальної діяльності. Їх вибір залежить від рівня розгляду. При вивченні окремої теми можуть бути використані технологічні й навчальні карти. У межах вивчення навчальної дисципліни засіб орієнтації ґрунтується на робочій програмі навчальної дисципліни, а також робочій програмі практики. Студентам адресовано різного роду методичні рекомендації. На рівні професійної підготовки орієнтувальним засобом є освітньо-кваліфікаційна програма, освітньо-професійна програма, навчальний план, робочий план. Проте всі ці засоби адресовані викладачам. Якщо при підготовці бакалаврів соціальної роботи роль засобу орієнтації у навчальній ситуації здійснював курс «Вступ до спеціальності», то в системі підготовки магістрів виконання даного завдання може бути забезпечено через довідково-інформаційне видання «Студентський навігатор: Соціальна робота».

Освітній навігатор розглядаємо не тільки в якості орієнтувальної основи навчальної діяльності, а й як інструмент побудови доцільних освітніх траєкторій для студентів. Він являє собою інформаційну систему, побудовану на основі трансформації освітньо-кваліфікаційної характеристики, освітньо-професійної програми, робочих програм дисциплін. Можуть бути також задіяні додаткові освітні ресурси для більш повного задоволення інформаційних запитів студентів. Освітній навігатор створюється як система «подвійної дії»: він, по-перше, містить інформацію про освітню програму даного навчального закладу, що здійснює підготовку кадрів за спеціальністю «Соціальна робота», по-друге, з його допомогою можна здійснювати діагностику освітніх потреб та інтересів студентів і на цій основі обґрунтовано рекомендувати їм ті або інші програми й модулі навчання.

Для розробки навігатора були реалізовані такі заходи: уточнена освітньо-кваліфікаційна характеристика професіонала в галузі соціального захисту; конкретизована освітньо-професійна

програма підготовки магістра соціальної роботи; створений пакет документів і методичних матеріалів для користувачів інформаційно-комунікаційних технологій, оскільки передбачалося, що цим ресурсом студенти зможуть користуватися і самостійно; розроблена технологія містила діагностику й уточнення реального освітнього запиту з урахуванням наявного потенціалу, особистісних особливостей і здатностей, характеру професійної діяльності та інших параметрів.

Навігатор дає студентам правильне й повне уявлення про цілісну професійну діяльність (від цілепокладання до самоаналізу процесу та результатів діяльності), дозволяє одержати уявлення про оволодіння способами (діями, операціями) професійної діяльності настільки повно, що забезпечує перехід до здійснення навчальної діяльності, а у подальшому – до реального виконання своїх трудових обов'язків (професійних функцій). Освітній навігатор допомагає обрати студенту вектор свого освітнього руху на основі представлення сукупності можливостей, досягнення освітнього простору, потенційної оцінки їх відносно власних запитів, розробки деякого плану дій, оцінки ризиків і обмежень у побудові індивідуальної освітньої програми. Оцінка поля майбутньої професійної діяльності передбачає усвідомлення особистих переваг, меж діяльності, співвідношення професійних компетенцій, що вимагаються діяльністю, та наявного досвіду професійної діяльності. Ураховуючи модульний підхід до організації навчання, у навігаторі представлено специфікації модулів, які містять загальну характеристику, а саме: назва модуля, цілі навчання, результати навчання, критерії оцінки результатів засвоєння, рівні засвоєння, вимоги до об'єкта оцінки, вхідні вимоги, нормативна тривалість навчання, пояснювальна записка.

З урахуванням концептуальних положень адаптивна соціально-педагогічна система має забезпечити формування досвіду саморегуляції. Тому впорядкування як процес і результат діяльності особистості передбачає дії, спрямовані не тільки на визначення свого положення стосовно прогнозованої навчальної й професійної діяльності, а й на усвідомлення себе як індивідуальності, особистості, суб'єкта навчальної (професійної) діяльності, а також систематизацію наявного досвіду. Цей результат досягається через самопізнання й стає умовою усвідомленого вибору особистістю своєї позиції, цілей і засобів самоздійснення у конкретних обставинах життя, тобто досягається самовизначення у професійному й навчальному аспектах.

Студент має реалізувати свій особистісний потенціал (інтелектуально-творчий, духовно-моральний), здійснюючи вибір особистих пріоритетів, керуючись індивідуальними нормами та уявленнями. Важливого значення набуває усвідомлення своїх інтелектуальних і особистісних особливостей та їх співвіднесеності з вимогами майбутньої професійної діяльності. Кожного студента необхідно навчити розуміти свій інтелектуальний, моральний і духовний ресурс, самому регулювати свої стани, настрої та бажаний характер взаємовідношень з різними людьми у різних умовах і ситуаціях. Звідси, важливого значення на орієнтувальному етапі набуває процес самопізнання як основи самовизначення й самореалізації.

Методи самопізнання спрямовані на п'ять основних груп компонентів: 1) особистість та індивідуальність студента (фізичні якості, індивідуально-типологічні особливості, якості особистості); 2) мотиваційно-ціннісна група (мотиви професійної діяльності, ціннісні і моральні орієнтації студента); 3) зовнішня і внутрішня діяльність (рефлексивні дії щодо оцінки власних здатностей, можливостей та особистісних рис, а також прийняття рішень і конкретні дії з їх здійснення); 4) прогностична діяльність (професійні цілі й завдання, плани, ставлення до престижу професії); 5) соціальна включеність (вимоги суспільства, уміння орієнтуватися на ринку праці, аналізувати соціально-економічний бік професії, її престижність тощо).

Таким чином, технологія організації впорядкованої взаємодії суб'єктів професійної підготовки магістрів соціальної роботи забезпечує формування образу навчальної реальності, який є основою здійснення саморегуляції.

Технологія активізації через згоду між суб'єктами спільної продуктивної діяльності

Не менш важливе значення на орієнтувальному етапі в адаптивній соціально-педагогічній системі має ціннісне узгодження позицій та смислів діяльності всіх суб'єктів освітнього процесу. Досягнення цієї мети передбачає вплив на мотиваційну сферу. Вона виконує ряд функцій: спонукальну (викликає активність людини до професійної діяльності, потребу в ній), спрямовувальну (визначає характер мети у професійній діяльності); таку, що регулює (визначає ціннісні орієнтації, мотиви професійної діяльності). Отже, передумовою адаптивності навчального процесу є: усвідомлення студентами власних потреб, цілей прогнозованої навчальної діяльності та розвиток на цій основі мотивів і цінностей.

Мотив і ціль є взаємозв'язаними процесами. З одного боку, перехід мотиву в ціль забезпечується через усвідомлення мотивів діяльності, і, навпаки, цілі формуються на основі потреб і мотивів. Здатність до цілепокладання та професійної рефлексії можуть виникнути лише при відповідній професійній мотивації. Завдання полягає у тому, щоб допомогти людині усвідомити мотиви власної діяльності і на цій основі вплинути на процес постановки цілей. Технологія активізації через згоду передбачає вплив на потребнісно-вольові переживання: узгодження цілей (орієнтація, взаємоінформування про наміри), зняття суперечностей шляхом усунення розходжень між дійсними і задекларованими цілями, формування мотивів та інтересів; уточнення функцій (орієнтація на самоорганізацію, самоуправління).

Існують різні способи впливу на мотиваційну сферу особистості. Традиційно, він забезпечується через навчальне завдання, а саме через рівень його складності. Наприклад, проблемні ситуації стимулюють подолання психологічного бар'єру і ведуть до виникнення нових пізнавальних потреб. Також вплив на мотивацію може забезпечувати стимулювання навчальної діяльності під час оцінювання; своєчасне усунення ситуації неуспіху відбувається через різні способи надання допомоги, можливість обирати темп навчання, наявність ігрових моментів, різні способи надання ілюстративного матеріалу. Всі зазначені способи впливу на мотивацію навчальної діяльності магістра соціальної роботи можуть бути інтегровані в систему управління навчальною діяльністю на пізнавально-перетворювальному етапі. Цей механізм нами не виключається, але він потребує вдосконалення. Мова йде про розкриття особистісного смислу навчання, сприяння усвідомленню об'єктивного і суб'єктивного значення цього процесу через систему оцінювальних суджень. Ключовим є прийняття цілей навчальної діяльності студентів як своїх власних.

Для того, щоб мета виконувала мотиваційну функцію, необхідно забезпечити причетність студента до цілепокладання. На орієнтувальному етапі відбувається поступовий перехід від постановки цілей педагогічного процесу викладачем до співучасті зі студентом, а у подальшому ця функція поступово має бути передана студенту. Спочатку організовується прийняття і розуміння мети діяльності та бачення результатів. На основі знання навчального плану професійної підготовки на наступний навчальний рік і в цілому створюються передумови для формулювання індивідуальних цілей (що дізнатися, чого навчитися), усвідомлення її значення (для чого це потрібно), виділення способу досягнення цілі (як виконувати), усвідомлення передбачуваних труднощів досягнення цілі, контролю просування до мети. Залучення студента до організації власної діяльності може бути здійснене через розробку ним індивідуального освітнього маршруту, що забезпечує включення до процесу цілепокладання. На рівні вивчення окремої теми це може відбуватися через створення студентами технологічних карт. Завдяки отриманню відповідного досвіду студент набуває здатність здійснювати орієнтування у конкретній навчальній ситуації і виявляти її проблемні характеристики, ставити актуальні завдання й організовувати процес їх вирішення.

Висновки. Застосування інтервального підходу до аналізу соціально-педагогічних систем дозволило розглядати їх як багатовимірні об'єкти. Досліджуючи адаптивну систему професійної підготовки магістрів соціальної роботи як багатовимірну, виділяємо відповідні інтервали: організацію, управління, спілкування, кожен з яких може бути розглянутий як соціально-педагогічна система, в межах якої відбувається педагогічний процес. Мета організації – на основі створення умов для адаптації до нової навчальної ситуації через набуття досвіду організації сприяти перетворенню студентів з об'єктів на суб'єктів навчальної діяльності. Для її досягнення застосовується технологія організації орієнтувальної діяльності студентів, яка представляє єдність організації впорядкованої взаємодії суб'єктів професійної підготовки магістрів соціальної роботи та активізації через згоду між суб'єктами спільної продуктивної діяльності. Враховуючи, що організація засновується на інформації, в якості основного засобу використовується інформаційна модель, у даному конкретному випадку – освітній навігатор.

Перспективи. Професійна підготовка магістрів соціальної роботи являє собою цілісний процес, який може бути диференційований за етапами: орієнтувальний, пізнавально-перетворювальний, контрольно-рефлексивний. Запропонована технологія організації орієнтувальної діяльності студентів у процесі професійної підготовки відповідає першому етапу. Виникає необхідність подальшого аналізу цілей, засобів, послідовності дій, що відповідають наступним етапам педагогічного процесу та втілюються у відповідних технологічних моделях. На нашу думку, мова повинна йти про обґрунтування технології управління навчальною діяльністю магістрів та технологію створення навчальних ситуацій для організованого спілкування.

Література

1. Бордовская Н. В. Гуманитарные технологии в вузовской образовательной практике: теория и методология проектирования : учебное пособие / Н. В. Бордовская. – СПб. : ООО «Книжный Дом», 2007. – 408 с.
2. Гальперин П. Я. Методы обучения и умственное развитие ребенка / П. Я. Гальперин. – М. : Изд-во Моск.ун-та, 1985. – 45 с.
3. Дмитренко Т. А. Методология педагогики: характеристики, дефиниция [текст] / Т. А. Дмитренко, Е. В. Яресько / Понятийный аппарат педагогики и образования : сб. науч. тр. – Вып. 6. – Екатеринбург : Изд-во «СВ-96», 2010. – 384 с.
4. Новая философская энциклопедия: В 4 томах / ред. совет: Степин В. С., Гусейнов А. А., Семигин Г. Ю., Огурцов А. П. и др. – М. : Мысль, 2010. – 744 с. [электронный ресурс] – Режим доступа : www.dic.academic.ru
5. Розвиток творчого потенціалу майбутнього фахівця : монографія / Т. О. Дмитренко, К. В. Яресько, Т. В. Колбіна, С. В. Копилова, Ж. В. Давидова, В. М. Нагаєв, Н. Д. Кабусь, С. К. Костючков. – Херсон : ПП Вишемірський В. С., 2014. – 424 с.
6. Российская социологическая энциклопедия / под общ. ред Г. В. Осипова. – М. : Норма-Инфра-М, – 1998. – 672 с.
7. Философский энциклопедический словарь / гл. ред. Л. Ф. Ильичев, П. Н. Федосеев, С. М. Ковалёв, В. Г. Панов. – М. : Советская энциклопедия, 1983. – 840 с. [электронный ресурс] – Режим доступа : www.dic.academic.ru
8. Фридман Л. М. Наглядность и моделирование в обучении. – М. : Знание, 1984. – 80 с. – (Новое в жизни, науке, технике. Сер. "Педагогика и психология"; № 6).

С. В. Копылова

ТЕХНОЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ПОДГОТОВКИ МАГИСТРОВ СОЦИАЛЬНОЙ РАБОТЫ В УСЛОВИЯХ АДАПТИВНОЙ СОЦИАЛЬНО-ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ СИСТЕМЫ

В статье рассмотрен технологический аспект проблемы повышения эффективности подготовки магистров социальной работы в условиях адаптивной социально-педагогической системы. Внимание сосредоточено на технологии организации ориентировочной деятельности магистров социальной работы, которая является составной целостной технологической модели взаимодействия студентов и преподавателей, дифференцированной соответственно этапы профессиональной подготовки. Эта технология связана с технологией управления учебной деятельностью студентов и технологией создания ситуаций организованного группового общения.

Ключевые слова: адаптивная социально-педагогическая система, профессиональная подготовка магистров социальной работы, технология организации ориентировочной деятельности, технология упорядоченного взаимодействия субъектов профессиональной подготовки, технология активизации через согласие, образовательный навигатор.

S. Kopylova

TECHNOLOGICAL BASIS OF TRAINING THE MASTER'S DEGREE STUDENTS OF SOCIAL WORK IN THE ADAPTIVE SOCIAL AND PEDAGOGICAL SYSTEM

The article describes the technological aspect of the problem of increasing the efficiency of training the masters of social work in the conditions of adaptive social and pedagogical system. The attention is focused on the technology of organizing orienting activity of master's degree students of social work, which is included into the model of students and teachers interaction, differentiated according to the training phase. This technology is related to the technology of students' educational activity management and the technology of creating situations of an organized group communication.

Key words: adaptive social and pedagogical system, masters of social work professional training, technology of organizing orienting activity, technology of well-organized interaction of subjects of training, technology of activation through consent, educational navigator.